

A IX. kötet tartalma.

Költemények.

	Lap.
Év fordultával. Nagy Lajos	4
Az élet. Sántha Károly	17
Ima. Tarcsafalvi Albert	23
Honvéd temetésnél. Nagy Lajos	35
Miért üldözz engemet. Rédiger Géza	49
A történet könyvéből. Tarcsafalvi Albert	58
Kezdjük a nemzeti imádsággal	81
A megváltó és a sütő asszony. Végh Mátyás	68
Milleniumi-hymnus. Nagy Lajos	85
Hymnus. Tarcsafalvi Albert	87
Pippa dalaiból. Józán Miklós	90
Ezrelévi ünnepünkre. Ferenczi Kálmán	101
Ünnepeljünk. Murányi Sándor	116
Király Hymnus. Józán Miklós	119
Keszülődés Tarcsafalvi Albert	145
Budapesten. Taylertől. Józán Miklós	161
Hymnus. Rédiger Géza	163
Az ő keze. Nagy Lajos	179
A boldogság titka. Tarcsafalvi Albert	196
Karácsonkor. Dézsy Mihály	201
Első hó. Szász András	207

Vallásos és erkölcsi tárgyú közlemények.

Hozsánna! Boros György	1
Szózat Amerikából. Dr. Brassai Sámuel	5
Uj idő küszöbén. Osváth Gábor	8
„A jövő vallása“ és még valami. X.-től	12
Mit olvassunk a bibliából?	7. 77. 92
Készüljünk a nagy ünnepre. Boros György	18
Alakítsuk meg az ekkleziákban a D. F. egyleti köröket. Végh Mihály.	19
A rosszra való hajlam a rossz nevelés következménye-e? Kozma Elek	
Szabó Lajos Dr. Gál Kelemen, Dr. Brassai, Ürmösi Sándor,	
Mittnek Zoltán	27. 73. 140. 152
Egyetmás a hazugságról. Dr. Brassai Sámuel	36. 59
Feltámad a lélek. Boros György	50
Az unitárius kereszténység. Ferencz József	54
A megváltó és a sütőasszony. Végh Mátyás	68
Ima az ezer év ünnepére. Ferencz József	81
Üseink vallásáról	88
Az úr ládája. Deák Miklós	91
Ima. Ürmösi Károly	97
A titkos kéz írása. Simó János	100
Könyörgés Albert János	103
Milleniumi ima iskolás gyermekek számára. Rédiger Géza	155

Életrajzok és rokon-tárgyúak.

Br. Petrichevich H. Kálmán (arczképpel). Boros György	7
Három unitárius. B.-től	10
Ferencz József unitárius püspök (arczképpel)	106
Nagy Lajos (arczképpel)	177
Kolozsvári unitárius templom. (Képpel.) Boros Gy.	194

Vegyes tartalmúak.

	Lap.
Egy fiatal lelkésznek. Boros György	10
Hasznos tudnivalók Egy nagyvilági hölgy tanácsai	12
Pogány magyarok. Józán Miklós	24
Hasznos tudnivalók. Útó Béla	26
Apróságok	28
Az ötvenes évek	41
Az unitárius papság és a millenium. Simó Janos	51
Egy fiatal lelkésznek (3. h. 1.) Boros György	64
„A mai Oroszország.“ Angolból Németh István	71
Irodalom	76
Föl a nagy ünnepre. Boros György	85
Millenium emlékfái	90
Elnöki megnyitó beszéd	104
Ezredévi ünnepek az unitár egyházban	108
Milleniumi tornaverseny Dr. Gál Kelemen	122
Nemzetközi unitár. konferencia érdekében. Györfy Ferencz	136
Egy pár alkalmi gondolat V. Dániel Gábor	147
Konferencia után	162
Egyetmás a konferenciáról	158
A Dávid Ferencz Egylet tagjaihoz. Dr. Brassai Sámuel	170
Az angolok rólunk. Dowson Enfield	166
Rövid tudósítás a konferenciáról	158
Régi dolgok	173
Unitárius nemzetközi kongressus Budapesten. Boros György	33
Az unitár. Egyházi K. Tanács felhívása. Boros György, Ferencz József	40
Közgyűlések Háromszéken Tudósító	137
Egy ezredévi unitárius gyűlés. Boros György	150
Az egyh. körökből. Német István. Jelenvolt Kis László	153, 170
Képek az egyházak életéből. Kelemen Albert	65
Unitárius lelkész kör érdekében. Kelemen Albert, Boros György	173
Unitárius lelkész kör alapszabályai	24
Lesz-e már lelkész kör Német István	124
Az unitárius lelkész kör Boros György	130
Tört sugarak. Tarcsafalvi Albert	172
Elnöki megnyitó	179
A D. F. egylet XI. közgyűlése	188
Egyházi és iskolai mozgalmak 14, 29, 44, 77, 94, 120, 124, 141, 156, 174, 190, 218	
Egyleti élet és munkásság 14, 31, 46, 79, 95, 111, 128, 143, 159, 191, 219	

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

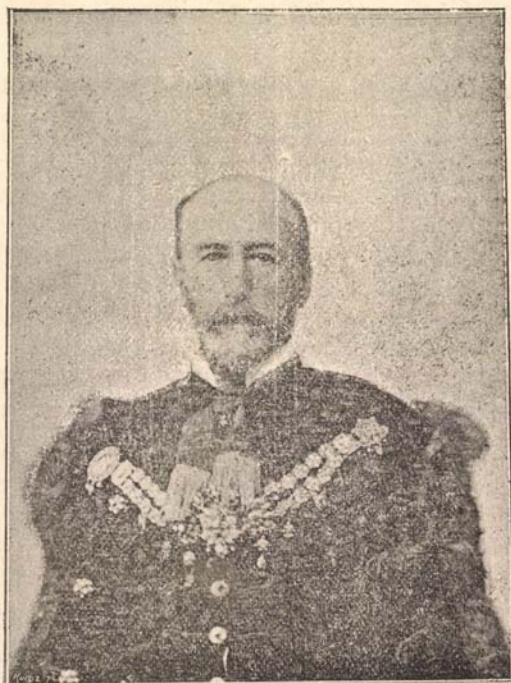
A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS
ÉLET ÉBRESZTŐJE.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

fizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára : 24 fillér (12 kr.)
A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

Fénykép

Báró PETRICHEVICH HORVÁTH KÁLMÁN.

Szövegét lásd a 7-ik lapon.

Hozsanna!

Hoszanna! Áldott legyen ki jött az Urnak nevében! Áldott légy te ujesztendő: magyarok reménysége, magyarok édes álma.

Ezer esztendeje hogy e föld, a magyarok földje. Ezer esztendeje, hogy magyar vér áztatja porát, magyar kéz forгатja göröngyeit.

Ha megszólalna minden hely, a melyhez e hon határai között egy-egy nagy emlék fűzi a magyart, nem lenne néma a legelrejtettebb barlang, s a legmagasabb sziklacsúcs! Az beszélne a tatár, török s más ellenség elől menekült reszkető nők s siró gyermekek keserveiről, ez arról a hősi bátorságról, a melylyel a honszerző, honvédő és honszerető férfiak sásfészkeiket építették, hogy abból az ellenség nyilait visszalöuessék.

Csak egy pár hónap még s megindul Árpád népe fel ős Buda felé, hogy onnan nézzen vissza egy fényes és dicső multra, s tekintsen be az ismeretlen jövőbe.

Ebben az esztendőben már nem leszünk — ha Isten is úgy akarja — nem leszünk ellenfelek, sem ellensegek, sem felekezetek, sem nemzetiségek, hanem leszünk *honfiak*, hivek, igazak és háládatosok.

Hála kél ajkára még a hitetlennek is, mikor többet ér meg, mint a mennyit remélt. Hálával tartozik mindaz, a ki a négy folyó mentén és a hét vár között szívta kebelébe azt a léget, a mely éltet táplál és melegít, úgy mint semmi „a nagy világon e kívül“ De vajjon összhangzó lesz-e az örömrivalgás? Vajjon zavartalan lesz-e a nagy, fényes ünnep? Aggódunk hogy nem egészen, hiszen mikor élvezett a magyar bánat nélküli tiszta örömet? Talán soha, talán még most sem fog élvezni ilyet.

Mi látunk egy-egy vészfelhőt, melyből még vihar is lehet, de érezzük, hogy nekünk a béke olajágát, a boldogság jelvényét kell feltartanunk, hiszen ki nem veszíti el reménységét, ha elveszítjük mi egyház? Ki szól vigasztalást, ha nem mi, a kik szólunk az Urnak nevében? Kinek van evangéliuma, ha nem nekünk, kik egy eszméért, a szabadság eszméjéért küzdöttünk, úgy is mint szívben, lélekben magyarok, úgy is mint igehirdetők.

A magyarnak szabadság az evangéliuma, és a kis unitárius sereg ezt hirdette, ezért küzdött, ezért vándorolt, ezért s áldozta vagyonát, mióta a feukölt lelkü fejedelem védelme alatt 1568. január 6-án kihirdettetett s törvénnyé lett a lelkiismeret sa meggyözödéss szabadsága.

Kevésen vagyunk s szegények vagyunk, de ez nem szégyenünk, amaz nem bűnünk, hanem örömünk, hogy vagyunk s együtt

ünnepelhetünk a lovagias, vitéz magyar nemzettel, melynek véréből való vér vagyunk.

Lehetne-e okunk panaszra? Nem kérdezzük. Van-e sebünk? Nem mutatjuk, mert a feledést, éppen mint a megbocsátást krisztusi erénynek tartjuk.

Tudjuk, hogy nekünk is volt hibánk. Hisszük, hogy apostolaink igen merészen léptek fel követeléseikkel, igen gyorsan akartak reformálni, s e miatt kevesebbet értek el s többet szenvedtek, mint a mennyit körültekintéssel, vagy megalkuvással elérhettek volna!

Ha nem engedtek, csak azt mutatták meg, hogy magyarok voltak szívből, lélekből és akaratból, s most mi utódaik a béke olajágát látjuk, magunk is azt nyújtjuk, s a magyar költő szavával egyszerre mondjuk: előre!

Haladni kell nekünk mindnyájunknak még sokat, nagyon sokat. Haladni a szabadság szeretetében és keresésében. Haladni a tudományban úgy is mint államnak, úgy is mint nemzetnek, úgy is mint egyháznak!

Mint egyházak mindnyájan azt hisszük, hogy van evangéliumunk, a melyet hirdessünk! Azt hisszük, hogy ez az evangélium javára, üdvére és boldogságára lesz a magyar nemzetnek! Ki merné tagadni, hiszen mindnyájunknak egy az alapunk a mely vette-tett: a Jézus Krisztus. Ha utaink elágaznak itt, találkozni fognak ott a közös országban: a menyországban. Ezt ne feledjük. Ezt tartsuk szemünk előtt itt ebben a földi országban, a melynek üdvé a miénk s boldogsága a miénk.

Mi kicsiny és gyenge szavunkat a békesség nevében s a boldogság érdekében emeltük fel nyolcz éves pályafutásunk alatt. Erre vállalkozunk a jövőben is, s ennek érzetében telt meg kebelünk az öröm érzetével most, midőn lángolón szeretett hazánk és nemzetünk nagy ünnepe közelg.

Mi erősen hisszük, hogy van nem egy, hanem sok kötelességünk, melyet tőlünk s minden unitáriustól méltán vár meg e haza, mely bölcs törvényeivel már 328 esztendője beavatta vallásunkat a haza egyenlő jogu vallásai közé.

Mi hisszük, hogy kötelességünk hirdetni az evangéliumot, mely adatott nekünk, s melynek fő alakjai: Isten, Jézus, ember, élet és kötelesség. Hirdetjük, hogy valamint Isten nélkül nem képzelhető a világ, az ő evangéliuma nélkül, mely hirdettetett a Jézus Krisztus által, nem lehet tökéletes az ember, mert nem tudja megismerni az élet célját, mely a boldogság, s nem teljesítheti kötelességeit, melyek a szeretet cselekedetei.

Az idő közelg s már itt is van! Legyetek készen szívetekkel

befogadni az újesztendő határtalan örömeit. Legyetek készen hit-
tel, nemes elszántsággal élni és élvezni, mit adni fog az új kor,
melyben nemzetünk nagy ünnepe lesz az alapkö.

Hosánna! Áldott legyen ki jött az Urnak nevében! Ez legyen
üdvözetünk, melylyel fogadjuk az új esztendőt.

Boros György.

Évfordultával.

Elmulnak az évek, oh az idő eljár..
Az egyikre többet, másra keveset vár..
Az emberi élet elmulandó.. semmi,
A mindenek utján egyszer el kell menni.

Mi a feltámadás, mi az örök élet?
Azzal nem törődöm, köszönöm hogy élek.
Mentől több esztendő repül fejem felett,
A mi még hátra van, annál becsebb lesz.

Mert vágyom még nézni mezőn a virágot,
Kertemben az árnyas, gyümölcsös faágot,
Körültem a munkás, zajongó életet,
Felettem a napot, a csillagos eget.

Szeretem hallani a fülmile dalát,
Mikor a távolból hívogatja párját,
Az édes dalt, zenét, gyermek csevegését,
Nyári zivatarban az égnek zengését..

Szeretném megérni — bizony sok mindent még —
A mikén dolgoznak művészek, nagy elmék,
Azt az emléket is, a mihez kezdtem én:
Mátyás király szobrát Kolozsvár közterén.

Fájna még elhagyni a kicsinke fészket —
Hol búval, örömmel telt el ez az élet —
A míg az életnek édes, terhes gondja
Nagyobb részben az én vállaimat nyomja.

De ne tépelődjünk! míg napjaink vannak,
A mi szép e földön, élünk addig annak.
Dolgozzunk, reméljünk, szecssünk egy végbe,
Mintha életünknek soh'se lenne vége.

Nagy Lajos.

Szózat Amerikából.

— A Biblia érdekében. —

Nyilvános alsóbb és felsőbb iskolabeli tanulóinknak a Bibliával való ismeretlensége nevezetes világot vet arra, hogy tanítási gépezetünk mennyire nem alkalmas megfelelni az élet követelményeinek. Jelentősége van annak társadalmi és politikai életünknek mélyebben fekvő tévedéseire nézve is. Bámolni látszunk azon, hogy közérény nem létezhetik magánérény nélkül, és hogy törvényszerző és végrehajtó gépezetünk nem bír becsületes és magát mérséklő közönséget hozni létre. Megszoktuk a törvényhozást úgy tekinteni, hogy az mindenre elégséges, és ha az nem felel meg a várákozásnak, akkor a szervezet és alkotmányos törvény változtatása után látunk. Midőn társadalmi életünkbe békapott némi rosszat tapasztalunk, első gondolatunk az, hogy törvényt szerezzünk reá és nem igen jut eszünkbe, hogy a gonosznak valódi orvoslása csakis a személyes és egyéni javulás. Tudjuk, szónoklati értelemben, hogy jó állam nem létezhetik jó polgárok nélkül. De azt is véljük egyzszersmind, hogy a politikai megvesztegetést, a szavazókban és hivatalokban való szemtelen vásárlást kiirthatjuk és törvényszerző testületeink tagjait meggátolhatjuk, hogy törvényjavaslatok elfogadásáért vagy elvetéséért megfizettessék magukat, hogy ezt mondom, megtehetjük más módon, mint ha a szavazókat és a törvényszerzőket becsületesekké tesszük. Azt reméljük, hogy a közügyek becsületes vezetését, a mi csak úgy lehet, ha a vezetők becsületesek, valamely tökéletesített gépezettel eszközölhetjük. Ha az emberek maguk maguk iránt oly tisztelettel volnának, hogy akár a választásokban, akár a parlamentekben a szózataikat ne bocsássák áruba, nem lenne szükségök sem az államférfiaknak, sem a nagy testületek ügynökeiuek pénzt költeni arra, hogy társadalmi és politikai életünknek ferrásait ne mérgezzük meg.

De mi köze van ezeknek a Biblia ügyével? kérdehetnék. Az, hogy én nem bírok menekülni attól az eszmétől, hogy politikai és tanítás-oktatási tervezeteink között bizonyos hasonlatosság van. Valami baj van, a mely mind a kettőt gyökerében bántja. És ez nem csak abban áll, hogy a mi többségen alapuló rendszerünkben nincs elismerve a személyi jellem értéke, hanem abban a véle-

ményben, hogy az élet vezényletét bármely gépezet működésére bízhatni. Azaz, hogy az egyéni és családi felelősséget nélkülözhetni véljük. Mielőtt tovább mennék, meg kell említenem azt a bámulatos hiányt, a mely a mi úgy nevezett „vizsgai“ tanítási rendszerünkben mutatkozik, mely szerint középiskoláinkon a tanulmányok inkább egy bizonyos tért foglalnak el, mintsem hogy a tanulók elméje ébresztésére irányulnának. Hozzáragasztom, hogy a hiba nem egészen az iskolákon feneklik és orvoslását az iskolák nem is eszközölhetik.

Vegyük fel a Bibliával való ismeretlenség ügyét. A statistica új adatai oly mértékben mutatják azt ki a tanulóknál, hogy azt egy mult nemzedéki emberrel nem lehetne elhithetni. És ez a tudatlanság nem a vallásnak megkísértett oktatásában tűnik ki, hanem az irodalmi tanulmányozás minden ágaiban, melyeket a felsőbb iskolákban szoktak űzni. A tanítványok teljességgel nem bírják megérteni a példálódzások nagy tömegét, a mellyel az Angol verses és prózai remekék telve vannak. Nem egy tanuló abban a véleményben sínlik, hogy a fiataloknak nem kell a Bibliát olvasni, ne hogy elméjükbe előítéletek férkezzenek a vallás dolgában, mielőtt az elég érett lenne arra, hogy vallást válasszon magának. No már tekintve vallási vagy erkölcsi értékétől, *a Biblia egyedül az a könyv, a mellyel egy értelmes embernek is, a ki érintkezésbe kíván jöni a gondolkodás világával s részeseidni a keresztény idők nagyelméjű eszméiben, nem szabad ismeretlenné lenni.* Minden mostani irodalom és művészet át van hatva attól. Alig van egy munka nyelvünkön, a melyet a nélkül az ismeretség nélkül érzeni és élvezni lehetne, annyira telve van a Bibliából szedett vonatkozásokkal és példákkal. Igaz ez a költeményeket, versezeteket, ékonomiai és bölcseleti műveket, sőt a tudományos, sőt agnosticus értekezéseket illetőleg is. Nem vallásról, vagy theologiáról van szó, hanem az általános értelmesség kérdése az. A Bibliának kellő ismerete nélkül minden fiu vagy leány tudatlan és hátrányos állapotban van avval a könyvvel szemben, a melyet kezébe adnak, hogy megtanulja. Sőt az már magában csaknem egy szabadelvű tanítás, a mi mellett az irodalom nagy mesterei tanuskodnak. Úgy beléolvadt az jogba irodalomba, gondolkodásba a keresztény világ mostani egész életébe, hogy a vele való ismeretlenség komoly hátrányára van a tanulóknak.

Hogy miképpen lehessen ezen a bajon segíteni, fontos kérdés. A baj részint onnan ered, hogy a Biblia használata a köziskolákban megszűnt. De főképp onnan, hogy becsülése a családokban változást szenvedett. Ahoz képest a mily tekintélye ezelőtt egy nemezdedik időszakával volt, ma már elhanyagolt könyv. Vannak javaslatok, az iránta való érdeklődés felelevenítésére. Az egyik már gyakorlatban van, a Vasárnapi iskolákban. A másik abban, hogy a felsőbb iskolákban tanulmányozni kezdik mint irodalmi művet. Azonban igazi javulás csak akkor áll be, ha figyelembe veszi az ismeretlenség alapját: a Biblia használatának a családban való elhanyagolását. Ha szellemi kincseit nem élveztetik a növekedő gyermekkel, későbbi birtokosának idegen marad. Az oktatásnak a család kebelében kell kezdődnie, és ez a könnyű és csaknem észrevétlen gyakorlat ezentul is, mint korábban, táplálni fogja a képzelődést és kulcsul szolgálni a hagyomány, a történelem, az irodalom és erkölcs-nagy világához. Magyarul közli:

Brassai Sámuel.

Mit olvassunk a bibliából?

Január hónapban olvassuk *Márk evangéliumát*, kezdve az első résszel, egészen a 12-ik rész végéig. Minden hétre esik három rész. A kinek itt vagy ott nehézsége akad s szerkesztőségünkhöz fordul, szívesen szolgálunk utbaigazítással

Báró Petrichevich Horváth Kálmán.

(Arczképpel a czimlapon.)

Az unitárius egyház főgondnokává 1893-ban választotta meg az egyház összhangzó lelkesedéssel, mert ekkor már nagyon jól ismerte iskolai buzgó működése után. Báró P. Horváth Kálmán a megtestesült nemes szív s a minden szép tette kész jóság. Gondolkozni szerető s megfontolással cselekvő férfi. Zsuki ősi birtokán mintagazdaságot folytat, s mint gyakorló gazda az egyház gazdasági ügyeiben irányadó tekintély. Mindezek s más hasonló személyes tulajdonságai oly fölényt biztosítottak számára, hogy a főgondnoki magas állás betöltésénél más még szóba sem jött

A Bölönben tartott D. F. E. közgyűlés nagy lelkesedéssel tiszteletbeli elnökévé választotta, s mi az első kínálkozó alkalmat felhasználjuk arra, hogy arczképét olvasóinknak bemutassuk, mert P. H. Kálmán a D. F. E.-nek is egyik erős oszlopa annak nemcsak alapító tagja, hanem lelkes és áldozatkész fentartója is.

A Petricevich Horváth-család az unitárius egyháznak kiszámíthatatlan szolgálatakat tett. Már öt főgondnokkal ajándékozta meg.

A múlt évszáz válságos idejében volt gondnok P. H. *Boldizsár* 1753 - 78, vagyis 25 évig, P. H. *Ferencz* 1778--1804, vagyis 26 évig P. H. *Miklós* 1805 - 1814, vagyis 8 évig, P. H. *Károly* 1815—1830-ig, vagyis 15 évig és P. H. *Kálmán* 1893-tól, vagyis már 3 éve. 77 évet szolgált egyházunknak ez a család. Reméljük Isten után, hogy még ifju főgondnokunk be fogja tetőzni a száz évet. A Horváth-családot csupán az ezzel anyai ágon rokon Daniel-család multa felül, a mely színtén öt főgondnokkal, már 105 évet kormányozta egyházunkat.

A Horváth-család anyai ága a Suki a múlt száz végén, a Suki László alapítványával 1792-ben érvénybe lépett százezer forintot tevő vagyonával a már csüggedező egyháznak új életet adott.

A Horváth-család is mint mindenik, felette nagy ostromnak és mindenféle kísértés ki volt téve, hogy elmeneküljön az unitárius egyház annyit üldözött seregéből, de csak egy-egy ifjú engedett, a család törzse rendületlenül megállott

Horváth Kálmán 1894-ben bárói rangra emeltetelt és cs. és kir. kamarási méltósággal tüntettetett ki.

Ez a kitüntetés nagy öröme volt az egész unitárius egyháznak, mert nemcsak az érdemet látta elismerve, hanem a vallás miatti előítéletet is megszüntnek tekinthette már annyi száz esztendő után

Báró P. H. Kálmán minden tekintetben az új idő embere. Kitünő elődei a nehéz időkben megmentették az unitárius egyház süllyedező hajóját, ő mint vezető, modern ismerettel, tudással és kitartó munkakedvvel tartja kezében az evezőt hasonló derék fővezér társaival együtt.

Ápolja a tudományt, növeli az ifjúságban a tanulási nemes versenyt, pártolja az irodalmat s javítja a közszellemet. Ez a jövő embere. Mi csak azt kívánjuk, hogy legyen hosszú élete, állandó az egészsége, mert akkor az unitárius egyház teljes joggal remélhet haladást és felvirágozást!

B. Gy.

Új idő küszöbén.

Új idő küszöbén állunk. Az egyházi és polgári életben lényeges változást idéztek elé az egyházpolitikai törvények. A vallás szabad gyakorlata tágas ösvényt nyert a polgári törvények által, s ez új állapot különös figyelmet kíván. Bizonyos mértékig el-

mondhatjuk, hogy *a régiék elmúltak, íme mindenek megújultanak*, melyek újabb tevékenységre hívnak.

Az egyházi és társadalmi élet mind több és több követeléssel lép fel, melyeknek kielégítése újabb terhekkal jár. A nép ingatag, s oda hajlik, hol kevesebb a követelés, a teher. Egyrésze a külsőben keresi azt, a mit egyedül a belsőben, a lélek világában lehet feltalálni; megtörténik, hogy a lélek üres maradván, a csalódások miatt reményt s hitet veszítve néz a jövő elébe. Összetörve látva reményeinek porondra épített fellegvárát, vakon rohan az elébe alattomosan kivetett hálóba. Ettől kell megóvni, az új idők lélekalhálászaitól hiveinket, mert nem egy esetet tudok már, hogy ígéretessel, kepe nem fizetéssel (elhallgatják a másféle fizetést) kecségtetik hiveinket. Ez év is küzdelmet hoz, mert a reversalisok feltámadtak az új korszakkal, s köteleztetnek — erre is tudok már esetet — a vegyes vallású házasulandó jegyesek, hogy születendő gyermeküket az *igaz hitű* (?) vallásban fogják neveltetni.

„*Szükség nektek újra születnetek*, (Ján 3.7) halljuk az evangélista intő szavát az új idők küszöbén. Újabb erőre, újabb lelkesedésre van szükség, hogy a nemes harcztot megharczolhassuk. E harcztot fel kell venni minden unitáriusnak kivétel nélkül. Az új idők küszöbén egy nagy jövő előtt állunk, de nem szabad csüggedni, hanem teljesíteniük kell kötelességünket magunk és vallásunk iránt kétszeres buzgósággal és tevékenységgel. Övezzük fel a mi derekunkat az Istenben vetett rendithetetlen bizalommal, mert a ki csüggedten, remény nélkül indul az ütközetbe, már félig csatát veszített, míg a ki bátorsággal, hittel és reménységgel szívében, áll a küzdőtérre, az félig megnyerte a csatát, s mennyivel inkább az, ki bizik az Istenben.

Ha felöveztük derekunkat az Istenben való bizalommal még ne álljunk meg, hanem *„gyujtsuk meg a hitnek szövétnekét is lelkünkben“*, hogy legyen az világító fáklyánk az élet sötét éjszakáiban, mint hajdan a tűzoszlop az izraelitáknak a pusztában. Különösen elszórtan lakó hiveinket kell lehetőleg megvédeni; nemcsak a papnak, hanem minden hívünknek keresni kell ezen hitrokonainkkal az összeköttetést; szorosabbra kell venni mindinkább a lánczszemet, mely minket unitáriusokat összetart. Terjeszteni kell az *„Unitárius Közlöny“*-t a szélrózsa minden irányában, mert ez hatóságos eszköz vallás-erkölcsi életünk fejlődésére. Így cselekedve az új idő küszöbén nem félhetünk, mert az új idők haladást és biztos állapotot fognak teremteni.

Legyen tehát jelszavunk és szilárd elhatározásunk az új év küszöbén a hithűség, vallásunk szeretete.

Ne csüggedjünk, hanem tegyünk, higyjünk és reméljünk,

mert az Ur mondotta: „*Ember küzdj és hívva bízzál! — Boldog új-
évet híván*”

Hévíz, 1895. decz.

Osváth Gábor.

Egy fiatal lelkésznek.

Ön szerénykedik: „csekély tehetséget“, „gyenge anyagi erőt“ „nagy sötétséget“ emleget; melyek miatt „kevés eredményt“ lehet felmutatni

Egy hasonlattal válaszolok. Ön tudja, mert mindennap látja, hogy megyen falun a „világítás.“ Meggyújtanak egy szál gyertyát, vagy egy kis lámpát s az egész ház népe, s a vendégek is mind a mellé húzódnak, még pedig jó közel, hogy mindenkihez jusson el legalább egy kis sugár. A városi gazdag ember sok lámpával, csillárokkal, gázzal vagy villannyal világít, s házának minden zege-zúga tele van fénnel. Igaz, de jól jegyezze meg, hogy ennek a nagy fénynek legnagyobb része kárba vész, a falusi szegény ember azonban mind felhasználódik, s a mit én nagyon fontosnak tartok, az embereket egy bizalmas, barátságos körbe hozza össze. Válasszon: melyikre vágyik inkább: a bizalmas baráti és családi körre-e, vagy a fészes, fényes társaságba? Melyikben tehet többet, melyikben becsülik meg jobban?

Boros György.

Három unitárius nő.

Kriza Jánosné Fűzi Borbára sz. 1817-ben. Leánya volt Fűzi János hires és kedvelt tanárnak. Még két leánytestvére volt, kik közül Pap Alajosné korábban, az idősebbik, Ferenczi Mózesné előzőtt egy pár évvel halt meg.

Kriza Jánosné 1895. decz. 2-án hunyt el 87 éves korában. Az a tisztelet, a mely atyját s majd férjét környezte, biztosított számára sok előnyt, de maga is jól tudta a módját a köztisztelet felébresztésének, mert szívesen résztvett a jótékonyág nemes cselekedeteiben.

A Dávid Ferencz-Egyletnek több évig buzgó alelnöke, később tiszteleti elnöke volt.

Az unitárius főiskola tanuló ifjúsága seregestől járt a Krizáné házához, s ott meg is találta a vigasztalást. Az elhagyott szegény székely fiuknak valódi anyjok volt, ki szeretettel táplálta, gondozta őket.

Kolozsvár város szegényei élete utolsó idejéig élvezték kö-

nyörülő szive áldásait. Mint a Kolozsvári Jótékony Nőegylet alelnöke, ő osztotta ki az egylet karácsonyi ajándékait Száz meg száz szegény, nyomorult ember fordult meg a házánál.

Pedig magáuk is volt kit gondozzon, mert három gyermeket nevelt fel s mindeniket el is temette. Megrendítő sors jutott ennek a derék asszonynak. Kisebbik fia éppen pályája kezdetén véletlen szerencsétlenség áldozata lett. Az édes anya ki fiát egy estve jó kedvvel bocsátotta el, reggel a halottat kellett hogy fogadja. Ez volt a megpróbáltatások kezdete. 1875-ben egy pár napi betegség után szerető férje, a költő-püspök halt meg, s egyedül ráhagyta az élő két gyermek s majd szép számu unoka gondját

Először Lenkát: *Kovács Jánosnét*, azután *Kriza Gyulát* vesz-tette el mellöle. Hat árva unoka mellett késő vénségére ő is árva volt és elhagyott Erős lélekkel, rendületlen hittel viselte sorsát, mindaddig, a mig most ő is elszólítottatott a boldogok hazájába Nyugodjék csendesesen! (Arczképét lásd Unitárius Közlöny VII. köt. 117 lap.)

Székely Sándorné Hints Zsuzsa aranyos-rákosi Székely Sándornak, a magyar hősköltemény megteremtőjének felesége (3-ik) december 16-án meghalt élete 85-ik évében. Férje 1852-ben püspöki körutján halt meg, s azóta, vagyis 43 év alatt viselte az özvegyi gyászfátyolt. Csendes magányában, elzárkózottan élt. Egyetlen támasza fia Ádám volt, a ki szintén meghalt 1891-ben.

A derék kegyes nő egyedül egy cseléd felügyelete alatt töltötte élete utolsó éveit, de mindennap várta fiát a terített asztal mellé. Egyszerű, igénytelen volt maga, ilyen, kicsiny, saját háza, de mindent a legnagyobb tisztaság, csiny és rend jellemezett, anynyira, hogy az öreg asszonyság házát a gazdasszonyi mintaháznak lehetett tekinteni. Fia kedvencz képei és festményei díszítették a fehér falakat s az ablakban a kora tavaszi nap megjelenésével nyilott már az illatos rezeda. Az utóbbi években el kellett hagynia rendes látogatásait, de rokonai Gyulay László és családja s a Mikó és Székely család szorgalommal látogatták s gyöngéd figyelemmel árasztották el.

A boldogult nő harmadik neje volt a püspöknek Érdekes a megemlítésre, hogy férjével együtt, a ki 1797-ben született, kettő hiján egy évszázad töltöttek be

A Dávid F.-Egyletnek egyik buzgó tagja, lapunknak hű pártolója volt. Nyugodjék csendesesen!

Daniel Lajosné Pálffy Mártha meghalt Pozsonyban decz. havában élete 28-ik évében. Ifju volt, maga az élet, ajóság, szeretet, bizalom és reménység, Nő volt, telve gyöngédséggel, hittel és minden jó igyekezettel azért, hogy azt a családot, melynek szemefénye

volt, beldogitsa. Anya volt, megáldva három szép gyermekkel, kiket imádásig szeretett, nevelt és gondozott. Vallásos volt, telve áhítattal a mi egyszerű unitárius vallásunkért, melynek hogy igéit hallhassa, messze távolba is kész volt elmenni. Unitárius egyházunk vezércsaládjának a főgondnoki Daniel, a gondnoki Pálffy-családokdoknak volt szemefénye Hazai arisztokraciánk legnagyobb családaival: a Bánffy, Lázár, Wass, Wesselényi, Teleki Kemény-családokkal volt rokoni összeköttetésben és mégis oly váratlanul, oly meglepően vége szakadt életének. Nem tudjuk mivel vigasztaljuk a szerető férjet, kire a lesújtó bánat mellett az anyai gondokat is hagyta. Édes atyjáért, gyöngéd apósáért annyival nagyobb részvétünk, mivel még be sem hegedt sebeiket dúlta fel ez újabb csapás. Istennél a vigasztalás s ő megadja az enyhületet is. Mi a megboldogultnak megbocsátást s szeretetet kérünk az emberektől és békés pihenést az irgalom Istenétől. Nyugodjék csendesen!

B.

„A jövő vallása“ és még valami. v-é

A nem-unitárius olvasók ezt a címet látva, hihetőleg arra gondolnak, hogy az unitárius vallás érdekében akarjuk megfűjni a tárogatót. Tévednek. Eunnél sokkal általánosabb érdekű czél lebeg szemünk előtt. Az a mi czélunk, hogy a figyelmet felhívjuk a philosophiai és theologiai szegényes magyar irodalom megközelíthető termékeire.

Érdeemes tudósunk dr. Brassai Sámuel „A jövő vallása“ cz. értekezésével elérte volt azt, hogy egy-két kritikus úgy távolról rá morgott arra, azt is elérte, hogy a gondolkozni szerető emberek akkor elolvasták, de nem érte el azt, hogy a közönség nagyobb része is okuljon belőle, pedig csak ez volt a czélja, mert dr. Brassai mindig oktat, mert mindig bölcs és okos dolgot mond.

Könnyen megmondhatnók mekkora körbe terjedt el „a jövő vallása“, mert tudjuk, hogy hány példány volt kibocsátva, s látjuk hogy még hány van raktáron.

Ez az a valami a mit szóba akartunk hozni. Ez az a mit figyelembe ajánlunk, mert megvagyunk győződve, hogy 10 krért több eszmét aligha lehet megszerezni magyar nyelven. X.

Hasznos tudnivalók.

A polgári házasság köréből.

Az atya azon kívánságát, hogy a gyermek felekezetenélkülinek jegyeztessék be, nem lehet teljesíteni, mert magyar állampol-

gár csak valamely törvényesen bevett vallásfelekezethez tartozhatik.

A házasság előtt született, de az egybekelés által törvényesített gyermekek vallásos nevelés tekintetében a törvényesen született gyermekekkel egyenlő szabály alatt állanak.

Ha a szülők házasságuk megkötése előtt gyermekeik vallása iránt megegyezésre nem léptek, a gyermekek szülőik vallását nemük szerint követik.

Az 1894 évi XXXIII. t.-cz. életbelépte előtt (1895. okt. 1.) történt, de addig nem anyakönyvezett születések és halálesetek a polgári anyakönyvbe jegyzendők be.

Házassági akadály csak édes testvérek között van, legyen azoknak mindkét szülője, vagy csak az egyik közös. Mostoha testvérek között nincs házassági akadály.

— *Az evés szabályai.* Evésközben ne csemecsej. Késéddel a tányéron ne czimbalmozz. A kenyérből gombóczot ne csinálj. Rágás közben ne nyitsd ki a szádat. A villával ne vágd a fogadat. A kést ne használd kanál helyett. Komoly dologról ne beszélj, inkább viccáman, mulatságosan társalogj. Egy nagyvilági hölgy tanácsai.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— A kormány karácsonyi ajándéka megérkezett az unitárius egyháznak. A vallás- és közoktatás-minister ur a rendelkezése alatt álló 100.000 forintból az unitárius egyháznak a lelkészi fizetés kárpótlására utalványozott 4500 forintot, azzal a körülménnyel, hogy ezen összegből 1000 forint adassék a püspöknek a polgári törvény életbeléptése következtében szenvedett vesztesége kárpótlásául, a többi pedig osztassék ki a szegényebben javadalmazott lelkészeknek fizetésük pótlására. Egy csepp a tengerben, mert hiszen a legújabb veszteség összege a 20.000 forint meghaladja, de azt hisszük megis kedves karácsonyi ajándéknak fogják tekinteni azok, a kiknek fizetése a 200 forint körül áll, annnyival inkább, mivel így 365 forintot fog emelkedni a lelkész fizetése. Halas köszönet dr. Wlassics minister urnak.

— Báró P. Horváth Kálmán főgondnok ur küldött a Ker. Magvető számára 30 forintot, a kolozsvári eklezsia szegényei számára 40, a tordai eklezsia szegényei számára 20, a sz. keresztúri eklezsia szeg. számára 10, sepsi-szt. györgyi eklezsia egy szegény tanuló felruházására 10, a helybeli Rongyos-egylet számára 10 és így együtt 150 forintot adott karácsonyi ajándéknak. Meltó adat az Aranykönyvbe! Szép ékesség egyházunk karácsonfáján!

— Budapesti lelkész lett Gál Miklós töröczkői lelkész. A főt. püspök ur december hó közepén nevezte ki. Gál Miklós barátunk egy nyugodt kedélyű, munkás ember, megállva mindazokkal a tehetségekkel, a melyekkel egy egyházközség haladását biztosíthatja. Mi üdvözljük az új és nagy lépés alkalmából s kívánjuk, hogy munkásságát kísérje Isten áldása.

— **Örömnünap.** Január 6-án ült össze Torda városban 1568-ban az országgyűlés, a mely Janos Zsigmond fejedelem fenkölt szellemétől bátorítva Dávid Ferencz íleltett szonoklatától meghódítva kimondotta és törvénybe iktatta a lelkiismeret szabadságát. Ez a nap az unitárius vallás szentkeresztiségének a nagy napja. Örömnünap ez nemcsak az unitáriusoknak, hanem az egész magyar nemzetnek. A nagy nemzeti ünnep üjlesztendeje első vasárnapját szenteljük ennek a nagy eszmének, hadd zugjanak a harangok, hadd szóljon a himnus es lelkesítő beszéd minden templomban.

— **November 17-én** számos, mondhatnók legtöbb unitárius templomban megemlékeztek lelkészeink az unitárius egyház alapítójáról Dávid Ferenczről. Ezt tanusítják a hozzánk beküldött s mult számunkban közölt alapigék, melyek mutatják, hogy a nagy alkalom mennyi szép, emelő es biztató gondolatot hozott a szonokok ajakara. Ezeken kívül több helyen ifjusági ünnepély rendeztetett énekekkel, szavalattal es előadással összekötve. Közleményünk kiegészítőseül feljegyezzük meg a következő alapigeket: Kilyenben József Lajos Zsid. 13. r. 7. v. Kelekezettek meg az előttetek járokrol, mint a kik hirdettek nektek az Isten beszédét es meggondolvan minemű vége volt az ő életöknek, kövessetek az ő hitöket. — **K a a l b a n S z e k e l y** András Zsid. 3. r. 1. vers. Atyámfiai! a mennyei hivatalnak részesei szentek, azért gondoljatok szent valásunk apostolára es főpappjára.

— **A püspöki jubileum emléklapja** sajtó alatt van, de nyomdai akadályok miatt csak az új évre fog megjelenni.

— **Mező-Berénybe** a főt. püspök ur ideiglenes minőségben kinevezte tanítónak Zoltán Miklós VIII. gymu. tanulót. — Szilágyi Tamás a tordai iskola főnöke es elemi iskolai tanító elpályazott, s áll. iskolai tanítóvá nevezetett ki. Az ürességbe jött helyre okleveles tanító nem kapható. Ezenkívül is több tanítói állomás van ürességben. Nagy a hiány!

— **Urvaesorai beszédek.** Derzi Károly budapesti lelkész az Unitárius Kis Könyvtárban kiadta urvaesorai beszédeit, számszerint tizenhetet. Ezek között van az, a melyet kibucuszás alkalmával mondott. Az U. K. K.-nak ez a 65. 69. száma. Ára 25 kr.

— **Házasság.** * József Lajos lelkész, Sepsi-Szentgyörgyön Ütő Lujzával. Eskető lelkész volt Csifó Salamon — Haider István d. adonyi lakós unitárius es Miss Ida r. k. Esk. lelk. Demeter D.

— **Házalozás.** Seregélyesen (Fejérm) megh. V a r g a Erzsébet 6½ éves, G y a l o g István 76 éves, eltemette Demeter D. lelkész.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Az Unitárius Közlöny fejdíszé. Illőnek tartottuk, hogy lapunknak a fejtét egy kissé feldíszítsük, mert a régi igen közönséges kezdett lenni, már pedig a világgal haladni kell még az öltözetben is. Ebben a munkában teljes készséggel es szívesseggel segített Csiky István ur, a budapesti mintarajziskola növendéke mint rajzoló es Bálint Benedek budapesti fametsző művész ur, mint metsző. Mindkét művész teljesen Tapünk iránti szívessegből végezte munkáját, miért fogadják hálás köszönetünket.

Felolvasásaink ezen a télen is megtartatnak január es február hónapokban. Az első január 12-én tartatik meg s egyszersmind ünnepély is fog lenni, az 1568-ban Tordán január 6—8. napjain a lelkiismeret szabadsága érdekében kimondott s az unitárius egyház alapját megvető országgyűlési határozatoknak. Az ezeréves nemzeti ünnepén ez a nap, nagy es nevezetes nap, mert igazolja, hogy a magyar nemzet ezeltött 3—400 esztendővel is nemcsak helyet foglalt a

* Az ezen rovatokba szánt tudósítások a hónap 25-ig beküldendők. Szerk.

mivelt nemzetek között, hanem azokat ezzel a törvénnyel meg is előzte. Ezzel a kérdéssel az elnöki megnyitó és Boros György felolvasása fog foglalkozni. Felolvasók lesznek Dr. Brassai Sámuel, dr. Lengyel Dánielné, Buzogány Mariska (Budapestről), dr. Gál Kelemen, Grätz Mór, Dézsi Mihály.

Az egylet perselyébe P. Horváth Kálmán báró, egyházi főgondnok ez év karácsonyára 30 fnt ajándékot küldött. Midőn ez összeget nyilvánosan nyugtázzom, nem mulaszthatom el, hogy az egylet tagjainak figyelmét fel ne hívjam e szép példa követésére. Egyletünk szerény anyagi viszonyai között csak a perselybe tett adományok teszik lehetővé, hogy bármilyen kis mértékben valódi missioi munkát is végezhesünk. Ebből adunk jutalmat tanulóknak, ebből küldünk olvasni valót érdeklődőknek, kik ezért díjat nem fizethetnek. Így egyletünk munkásságának talán legáldásosabb részét a perselybe adott összeg teszi lehetővé. Ezért az egylet perselyébe bármily kis összeget elfogad Gálfi Lőrincz pénztárnok.

Kedvezmény. Az Unitárius Közlöny eddig megjelent nyolcz kötetéből kiváló kedvezményes áron szolgálhatunk egy néhány példánnyal és pedig az összes köteteket (az I. kötet 1. sz. kivételével) 9 fnt 60 kr helyett 5 frtéért adjuk. A nyolcz kötetből tetszerint választott két kötet ára 2 fnt 40 kr helyett 1 fnt 70 kr. 3 kötet 3 fnt 60 kr helyett 2 fnt 25 kr. 4 kötet ára 4 fnt 80 kr helyett 2 fnt 80 kr.

Vallásunk, erkölcsünk és egyházunk történelme röviden meg van írva a „Fiatalság Barátja”-ban. Ezt a hasznos és becses számot az újévben 10 kr helyett 5 krért fogjuk adni, ha egyszerre 20 példány megrendeltetik 1 fnt-tal. Ilyen kedvezményt abból a szoroskés alkalmából tehetünk, hogy tiszteletli elnökünk báró P. Horváth Kálmán ur perselyünket 30 fnttal gazdagította.

Az egylet pénztárába f. évi nov. 27-től decz. 21-ig 1 fnt rendes tagsági díjat fizettek: Benkő Sándor Debreczen, Gothárd Zsigmond Budapest, Székely Elek alapító tag Budapest (91—95-re), Horváthy Józsefné Torda, Dombiné Zsirus Kata M.-Berény (93—95-re), Hadházi György Mokcsa (91-re), Főt. Ferencz József és neje alapító tagok, Ozakó József, Farkas József, Macskási Lajosné-alapító tagok Kolozsvár. Gál János Sz.-Lóna (93—95-re). 1.20 fnt előfizetési díjat fizettek: Kereszturi Tanítóképző-intézet 95—96-ra. Pálfi Károly Sz.-Udvarhely, Kisgyörgy Márton Nagy-Enyed.

Kolozsvárt, 1895. decz. 21-én.

Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

Az Unitárius Közlöny perselye az új esztendő alkalmával ki van téve, járuljanak a hívek. Szívesen veszünk bármily csekély összeget

Postai utalványt mellékelünk lapunk jelen számához, hogy a tagdíj beküldését és az előfizetés megejtését könnyítsük.

Arcképek. Hogy az Unitárius Közlönyt milyen áldozatokkal igyekezett hasznossá és becsessé tenni a szerkesztő és kiadóhivatal, mutatja az a negyven arckép, a melyet már közreadott, s a melyeknek nagyrésze önálló kép. Az is figyelmet érdemel, hogy nemcsak az unitárius, hanem más vallásu jeles férfiak képét is megszereztük és megadtuk olvasóinknak. Ime a névsor: 1. János Zsigmond. 2. Buzogány Áron. 3. Zwingli Ulrich. 4. Konecz János. 5. Simén Domokos. 6. Luther Márton. 7. Bekés Gáspár. 8. Clarke Fr. Jakab. 9. Kis Mihály. 10. Marosi Gergely. 11. Koronka Antal. 12. Dr. Bartók István. 13. Dr. Brassai Sámuel. 14. Ferencz József. 15. Jerson Henrik. 16. Tagart Lucia. 17. Hill Florence. 18. Daniel Gábor. 19. Servet Mihály. 20. Pákey Lajos. 21. Pap Mózes. 22. Socin Faustus. 23. Kovácsi Antal. 24. Dr. Berde Áron. 25. Channing. 26. Árkosi Dónes esperes. 27. Lőfi Áron esperes. 28. Berde Móza. 29. Kossuth Lajos. 30. Özv. Kriza J. nosné. 31. Sharpe Matilda. 32. Kisgyörgy József. 33. Blandrata György. 34. Székely Sándor. 35. Raffaj Károly. 36. Martineau Jakab. 37.

Albert János. 38 Sándor Főrnecz. 39 Gyöngyösi István. 40. Kelemen Albert. Ezek közül a 11. 12 13. 14 18. 21. 23 30. 32 számúak közül, bármelyik két képet ingyen küldjük meg az új előfizetőknek.

M.-Szt.-Benedeken szept. hó 29-kén minden ministeri engedéllyel az unitárius templom költségei fedezésére sorsolás történt A tárgyakat elnyerték: Br. Rothenthal Henrikné, Vajda Béláné, Máté Lajosné, Ágoston N. r. kath. plébános, Végh Albertné. E sorsolás tiszta eredménye 82 frt 15 kr, melyhez hozzá van számítva József Lajos lelkész 50 kr adománya és négy sorsoló 10—10 kr felülfizetése is. A sorsolást pártolónak az egyházközség lapunk útján hálás köszönetet nyilvánítt.

Szerkesztői üzenetek. P. T. M.-V. Részben beválik. Az ígéretet szívesen vesszük — **J. M. T.-a.** A próza jövő számában. „Pippa dalaiból“ egy tavaszi számában A másiktól később. Be of good cheer! — **P. S. M. Szb.** Az „énekért“ nagy köszönet. Milyen collectioban van? Ki írhatta? A vallástétel hány kérdésből áll? Az elsők azonosok, melyik az utolsó. Érdekes vajjon más használja-e? A kérdéselt nyugtázás be volt osztva, s az én akaratom ellenére kimaradt. Ha most nem jöhet, jövőben adjuk. A névsorért köszönet. „Egyebekről“ is szívesen hallunk. — **Három új tag** szerzése minden tagnak kötelessége, oly kötelesség, a mely csak egy pár szóba kerül. Közlelebről egy olyan székely atyafinak fedeztük fel az „Unitárius Közlöny“-t, a ki Csikban az ott uralkodó vallásba olvadt bele, s most örvend, hogy velünk lehet **D. D.** Saját szavaival élünk: „No, de hagyjuk ezt...“ **L. A. B.-n** Egy kissé pessimistikus világnézet biz' ez, bár nem aaptalan, de kerdjük, nem az erkölcsi és vallási súlyedtség szülte a Jézus korát, meg a reformatiót? Az új retormatió éppen most van megvalósulóban, de a lelkésznek buzgó lelkesedésére éppen olyan szükség van, mint a bimbónak a napsugarra. — **V. M. A** cikik nagyon megfelelő, de, sajnálatunkra, csak a jövő számában adhatjuk, mivel egy kissé késve érkezett. „Igen sajnáljuk, hogy újabb időben minden ügyünket, nem tekintve, hogy árt-e vagy használ, azon: al hirtelre viszik ellenségeink örömére, nekünk meg bosszuságunkra.“ Ezt minden nyugodt kedélyű ember hasonlóan ítéli meg — **Sz. A. K.-d.** Sajnálattal értesítünk a t. lelkész urat ért tüzkárról, s még inkább sajnáljuk, hogy némely emberek ebből az alkalomból rosszul magyarázták „Egy fiatal lelkészhez“ idézett pár szót. — **Lakásváltoztatás** esetében szíveskedjenek a t. tagok és előfizetők nemcsak az új lakást és postát, hanem a cím szalag számát is közölni velünk. — **P. M. Szkv.** Rendben vagyunk Köszönet! — **A. D. T.-A.** Az új tanító eiviszi. Köszönet — **A** nevek beküldőinek szíves köszönet. Még mindig szívesen vesszünk újakat.

TARTALOM: Br. Petrichevich Horváth Kálmán. (Arcképpel.) B. Gy. 1. l. — Hosanna! Boros György. 2. l. — Évfordultával. (költ.) Nagy Lajos 4. l. — Szózat Amerikából Brassai Sámuel. 5. l. — Mit olvassunk a bibliából? 7. l. — Új idők küszöbén. Osváth Gábor. 8. l. — Egy fiatal lelkésznek. Boros György. 10. l. — Három unitárius nő. 10. l. — „A jövő vallása“ és még valami. X. 12. l. — Hasznos tudvalók. 12. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak: A kormány karácsonyi ajándéka. Bárány Horváth Kálmán. Budapesti lelkész Jett. Örömmünnepe. November 17-én. A püspöki jubileum emléklapja Mező-Berénybe. Úrvacsorai beszédek Házaság. Halálozá. 14. l. — Egyleti élet és munkásság: Az Unitárius Közlöny fejlődése Felolvasásaink Az egylet perselyébe. Kedvezmény. Vallásunk, erkölcsünk. Az egylet pénztárába. Az Unitárius Közlöny perselye. Postai utalványt. Arcképek. M.-Szt.-Benedeken. 14. lap. — Szerkesztői üzenetek. 16. l.

A DÁVID FERENCZ EGYLET NÉPSZERŰ KÖNYVTÁRA.

Szerkeszti: BOROS GYÖRGY egyleti titkár.

I. szám.

KÉPEK AZ UNITÁRIUS VALLÁS TÖRTÉNELMÉBŐL.

A FEJEDELEM ÉS PAPJA.

VERSBE FOGLALTA:

TARCSAFALVI ALBERT.

ELŐSZÓ.

Édes szekely népem, tehozzád beszélek,
Egyszerű vagy te is, s egyszerű ez ének.
Hát én nem is tudnám cifrázni a dolgot,
Egyenes lelkemből egyenesen szólok.
A te szíved is nyílt, tiszta és egyenes,
Bár juthatnék ahoz közelebb-közelebb.
Ott van a te hited, vágyaid ott élnek,
Oh bár csak egy húrját rezgethetném én meg.

Im azokról, a kik múlt időkben éltek,
Felmutatok egy-egy gyenge, halvány képet,
Szeretném, ha erről ismernék, kik látják,
A letűnt kor némely igazi vonását.
Szeretném, hogy a míg messze múltba nézünk
Egy jobb, szebb jövődő legyen a reményünk,
Hogy a hívők tömött sorokban álljanak
Őseinknek tiszta lobogója alatt.

János Zsigmond.

A virradat

Költ

Valamikor régen — negyedfélszáz éve —
Oszladozni kezdett a sötétség éje.
Itt is, meg amott is kicsiny mécs világa
Vetett egy-egy sугárt a nagy éjszakába.
Kicsinyke volt a fény, mert hát bizony bajjal
Bontakozhatik ki az éjből a hajnal.
Előbb egy sугár jön, azután a másik,
Végre a nap tiszta fényessége látszik.

Szomorú volt akkor édes hazánk sorsa,
Egyik rész adóját a németnek hordta,
Félhold ragyogott a másik résznek várán,
Azután váltá meg piros vére árán.
S mely a Hargitától a Tiszáig terjed,
János Zsigmond király birta azt a helyet.
Nemzeti király volt, vére a mi vérünk,
Áldott az emléke, beh sok jót tett nekünk!

De hogy egyik szavam másikba ne öltsem,
Az a kigyuladt mécs lobogott erősen.
Egy-egy tévedt sугár eljutott belőle
Sokaknak szívébe — a hazai földre.
Kik nem érheték meg új idők tavaszát,
Ohajtoztak téged drága *Hitszabadság!*
Édes örömükben bölcsődalt kezdének,
Mint az édes anya kised gyermekének.

Tudós, bölcs férfiak induáltak meg már most,
Szólni szívök szerint való igazságot.
A Luther s megint a Kálvin útján valók
Keresték, kutatták az igazán valót.
Ki arra a hitre, ki meg erre tére —
Hit szerint legyen a szívnek idvessége.
Bármely úton a menny nincsen tőle messze,
Csak híven kutassa, igazán keresse.

Jött aztán a hajnal egy fényes sугára,
Reásütött *Dávid Ferencz* ablakára.
Nem csak reá sütött, mintegy onnan támadt:
Lángoló szivéből onnan szerteáradt.
Elsőbbben az új fény alig-alig látszik,
Szétárad kunyhóig aztán s palotáig.
Régi krónikák azt hirdetik felőle,
Hogy lobogó lángra gyúlt minden szív tőle.

Dávid Ferencziünknek a magányban, csöndben
Gondolati égtek egy-egyre hőbben.
Percz alatt a lélek messze-messze ér el —
Ő is társalkodott édes istenével.
Gondolati régibb gondolatit verték
S egyszer csodás ihlet szállta meg a lelkét.
S kiált nagy felszóval: Eddig bármit hittem,
Te vagy igaz Atyám: *egyedüli Isten!*

Nem volt ő csupán csak a szó kimondója,
Megtalált hitéhez hívőket toborza;
Vagy nem is toborzott, hisz az igaz szónak
Gyűlnek a hívei, ha ma nem — hát holnap.
S még azt is ki tudná, szerteszéjjel hányan
Jártak olyan formán, mint ő a magányban?
Kik ugy érezének, számok nem volt kevés,
Elég, ha említem Blandratának nevét.

Elsőbbben a szivék égtek csak magokban,
Mint gyöngé zsarátnok, a míg lángra lobban,
De aztán rendre folyton folyvást terjed,
Egy két szikra volt s már belepi a helyet.
Oltani próbálják, hanem mündhiába,
Mind jobban lobog az istenadta lángja.
— Így volt bizony, így volt s nincs is csoda ebben,
Sok gyújtó anyag volt akkor a szivekben.

Az leve azután a dolognak vége,
Hogy minden eljutott a király fülébe.
Komoly történet ez s hogy eshetett volna,
Hogy az éber király mitse tudjon róla.
Olyan voln' ez, mintha én örölnék már ma,
— S mitse tudna róla a falu molnára.
Királynak az ország, molárnak a malom,
Bármily jó sorsban is örök aggodalom.

Hát bizony a király tudott, tudott róla
S még olyant is érzett, a miről nem szóla.
Ép olyan gondolat hevitette vérét,
Hanem elhagyta még, hogy egy kissé ériék.
Fiatal gyümölcsnek nem árt az meg nyáron
Ha ott himbálózik a leveles ágon.
Aztán különben is tudta már előre,
Hogy ha jó a gyümölcs, megérik időre.

Elve volt s türelmes ember erre rájut:
Legyen katolikus, avagy lutheránus,
Higyen s imádkozzék Kálvin hite szerint,
Vagy csak egy személyben dicsérje Istenét,
Csakhogy szíve, lelke épüljön e dologon,
Hite szerint éljen, úgy is boldoguljon,
Kár volna elzárni lelkének tavaszát,
Legyen szabad a szív, legyen *hitzabadság!*

Az értelmes király ez állásponton állt —
De az események csak fejlődtek tovább.
Sokan siettek az ujjabb levegőre
S azt vették észre, hogy megújultak tőle.
Jelszóvá lett az, hogy egy Isten az égben,
Az tartja gyermekit örök reménységben,
Mindazok, kik az ő segedelmét várják,
Szent kezéből veszik a mezőn az áldást.

Egy Isten van, hívék: ez igazság örök,
Jézus közbenjáró Isten s ember között,
Kincsünk, gazdagságunk az ő tudománya,
S jó eredménye a megváltás munkája.
Kinek szive tiszta s élte igaz élet,
Munkálkodik híven abban a szent lélek,
Jézusnak példáján ki magához tére,
Számot tarthat az az örök idvességre.

Egyszerű tanítás, ki ne ért'né ezt meg?
Sokan azt mondták, ki így szól: *eretnek*.
Még azok is mondták — s ez ebben a furcsa —
Kiknek akkor nyílt a hitszabadság utja.
Szent igaznak mondták azt, a mit ők szólnak,
Az egység-hívőkről: ezek káromolnak!
S hogy tanok ne rontsa a hív lelkeket meg,
Az ifjú királyhoz panaszszóra mentek.

De a király mondá: »Húséges jobbagyim,
Béke legyen s áldás az Isten szolgáin!
Azt a vallást a mely tetszik sziveteknek,
Hirdessétek bátran a hová elmentek.
Szóljatok csak arról békén valahányan,
Kis házikókban vagy Isten templomában,
Hanem a szivetek a míg imádkoznék:
A mások hitében meg ne botránkozzék.

Tinektek is a hit és reménység drága,
Másokénak miért legyen olcsóbb ára?
A melyet a pogány aranyokban vett meg,
Az a bálványisten kellene-é nektek?
Hát ugy-e bár h'jába erőltetném rátok,
Nem is tisztelnétek, nem is imádnátok? . . .
Ha üdvöt ad nektek a hit, a tiétek —
Szivemből kívánok boldogulást nektek!

Hanem azokat is, kiket vádolátok,
Az én ajkamról nem illeti átok,
Sőt megvédem őket én királyi szómmal,
Ha valaki bántja tettel, sértő szóval.
Hitéről másokat ismerni nem lehet,
Az ismertetőjel csak a cselekedet.
Nem nézem, imára mely templomba mennek,
Ha oltalmazói a békének, rendnek.

Aztán különben is én tőletek kérdem :
Eretnekség van az egy Isten hitében?
Avagy épen arra feleljetek már most,
Szívesen mennétek ti egy más oltárhoz?
... Nem mennétek, nem, nem s most azt mondom néktek :
A szívet, a lelket ne kényszerítsétek !
A vallás tanai mind isteni dolgok,
Hadd legyen azokban minden ember boldog.«

János Zsigmond szavát aztán tett követte,
Erre is, arra is ment az üzenetje :
»Veszedelem abból nem származik rátok,
A mit hisztek, bátran csak prédikáljátok.
A gondolat úgy jó, ha jól meg van hányva
És minél erősebb annak bizonyossága.
Úgy láttam, hogy sokan szólnak az igazat,
Hadd győződjünk meg hát, melyik az *igazabb?*»

Erre már csakugyan egy kis vihar támadt,
Megnyitották sorát a nagy hitvitának.
Egvík sem engedett, a másik sem hagyta --
Beh sok gyűlölködés származott miatta.
Ezekre az ember rágondolni áttall --
S mégis az igazság nyert a vita által.
Szikrázik a vas is a kalápacs alatt,
Hanem hovatovább látszik rajt' az alak.

De hogy az igazság még nem szűrődött le
Egyéb is történt mi a vitát eldöntse.
Nagy haladás volt az a fejlődő korra,
Hogy nyomda épült föl a királyi szóra.
A gondolatoknak megmarad életük,
Ha az utókornak adják át a betük,
A szót pedig egyik a másiknak adja
S történhetik az is — később letagadja.

Mi változás történt — képzelhetni már most —
Érett gondolattal kezdtek a vitához,
Tízszor megfontolták a velejét, magvát,
Hogy a mit leirtak, nyomtatásra adják.
Egynél az igazság szép díszbe öltözött,
Másiknál ott bujkált csak a sorok között.
Olyan is volt (ezzel senkit meg nem szólok)
Á ki kinyomatott egy-egy gyöngé dolgot.

A dolognak magva is abban van épen,
Törekedni kezdtek, hogy irjanak szépen,
A gondolat kapjon lendületet, szárnyat,
Akkor talán inkább a pártjára állnak,
Hitben az igazság ha tán soh'sem dül el,
Igy tán egy-egy eszme megtisztul idővel.
A hitviták során irodalom támadt
S ez is való kincs, mert *nemzeti szolgálat*.

Azt vevé ezután a király eszébe,
Hogy törvény oltalma, törvény segítsége
Akadályozza meg sokaknak a vesztét,
Az új hitnek is ez a legjobb kezesség.
Mert akárhogy is csak halandó az ember
S a felváltott kézben változik a fegyver,
Más király jön, hogyha az egyik meghala
— De annak is parancs a törvénynek szava.

Es épen azért, hogy létesüljön vágya,
Országgyűlést hívott a király Tordára.
Egy Isten hitében, hogy sok időt értünk,
E gyűlés adott rá kezességet nékünk.
Azt mondották ott ki, nem szóban -- törvénybe:
»Be van oltva a hit az ember szívébe,
Imádkozzék ki-ki úgy, a hogy szándéka,
Mert a hit Istennek drága ajándéka.

Senkitől elzárni nem szabad, nem lehet
Azt az útat, a mely az egekbe vezet,
Semmi biztatással, vagy megfenyítéssel,
Se átkos szavakkal, se kényszerítéssel.
Városokon, falun élő gyülekezet
Olyan prédikátort tartson, milyent szeret.«
(Fontos esztendő volt s tartsd csak te is meg ezt,
Irva ezerötszázhatvannyolcznak jegyezd.)

Immár talán igen is sokat beszéltem,
Még hallgassátok meg, egy szavam van nékem.
Habár a vitáknak soká nem lett vége,
De lett egy látható, egy nagy eredménye.
Hitben az igazat ki kereste váltig,
Azt gondolta egyszer, hogy az immár *látszik*.
Világosan szólok: a király végtére
Az unitárius hitvallásra tére.

Kövezték azután őt az országnagyok
S hitünk a korona szép fényében ragyog.
Ott ragyogott bizony s hová fénye ére,
Sokan tértek át az egy Isten hitére.
. . . De most szakadjon is vége hát a szónak,
Ha mindent elmondok, azután mit szóljak? . . .
Dávid Ferencz hitünk megalapítója,
Most már a krónika hadd beszéljen róla.

Dávid Ferencz.

Közl.

I. Keresd az igazságot.

— Ki volt Dávid Ferencz? Kis kunyhó szülötte
A kies Erdélyben kincses Kolozsvárnak.
Talán egy aranyos szép kikelet hozta
Forró kebelére édes jó anyjának?
Vagy akkor született, a mikor a fecskék
Hívös őszi tájon szállnak messze-messze,
S olykor olykor aztán — hol tanyájok veszték —
Reá gondolnak a régi jó ereszre? . . .

Gyermekéveiről sem maradt fenn emlék,
Utoljára is hát ki gondolta volna,
Hogy még valamikor híres emberré lesz
A ringó bölcsőnek kicsinyke lakója? . . .
Hej, pedig hogy az lett, ti is jól tudjátok,
S szó a mí szó: én is erősítem egyre,
Hanem ennél is még, míg szólok hozzátok,
Jobban kitünteti a történet rendje.

Nőtt, nőtt, gyarapodott a kis fiu szépen,
S minél inkább, annál szomjasabb volt, lelke.
Mint az ifju inda a bokornak ágát,
Ő is a tudományt lelkéhez ölelte.
Messze földre ment el, hogy betöltse vágyát,
Hallgatni tudósok bölcs, okos szavára,
Nehéz gondolatok zavarták az álmát,
De azokból épült később *erős vára*.

Azután hazajött meggyűjtött mézével,
Mint a kasnak méhe a rét virágjáról,
Milyen sokat tanult, mennyi kincset gyűjte,
Sokan megismerték mindjárt a — szaváról.
Nem kereste itt-ott sokáig a pályát,
Az Úr oltárához áldozatra állott,
Hogy annak szolgáljon, kinek nevét áldják
A dalos madarak, mezei virágok.

Áldozott, áldozott . . . hanem küzdött lelke,
Mint a teherhordó küzd a járom alatt,
Bilincsekbe verte a hitet a kényszer,
S jaj, jaj azoknak, kik szívökből szólnak . . .
Máglya lobogása látszik a határon
S mintha hallszané a sóhajtás is hozzá,
A kik ezt szerezték, hogy adják majd számon? . . .
A csillagos ég is mintha megátkozná.

Elsőbben hivé, hogy az egyház erében
A vérnek nyílt, szabad lüktetése indul,
Rendre-rendre aztán a vivódó lélek
Menekszik a gondtól, menekszik a kintől.
Megmarad az egyház, új eszméket veszen
— Mint folyó csermelyt és patakot — magába,
Visszavonás, harag nem lesz a sziveken,
S nem lobog e földön a máglyának lángja.

De a midőn látta, hogy a régi egyház
Ujitásuk ellen bástyafalat épít,
Ő is oda állott tetteivel, szavával
S az omló falaknak nagyitá a résit.
Nem ijedt meg attól, ha a hatalmasok
Szemöldökeiket kissé összehúzták,
Kebelében erős, vágyó lélek lakott,
Keresni mindég az igazságnak utját.

Ez igazság útján szívvel és lélekkel
Luther tanainak volt védelmezője,
Meg is állotta jól, becsülettel helyét,
Nem panaszkodhatott senkisének felőle.
Ezt a hitvallást ő nagy tudományával
S ékesszólásával oltalmazta, védte,
Barát és ellenség egyaránt reá vall,
Hogy érdemes is volt a püspöki székre.

Igen szép állás ez, nyugodhatott volna
Szerzett babérain késő vénségéig,
De a gondolat is olyan, mint a gyümölcs,
Fejlődésbe indul s rendre-rendre érik.
Az volt a nagy kérdés, hogy a bor és kenyér
Az urvacsorában Jézus *teste s vére*,
Avagy azt a hívek különös jelképpen
Veszik a Megváltó emlékezetére? . . .

Sokan azt mondták szentnek és igaznak,
Dávid Meliussal ez utóbbit hitte,
S ez a fontos kérdés a Luther egyházát
Megosztotta s később szakadásra vitte.
Igy történt, hogy Dávid elhagyta a helyét
S oda állott Kálvin követői közzé
Sokaknak tölté be ezáltal a kedvét,
Hanem a másik rész rágalmazni kezdé.

Vallást változtatott? . . . Hát mí is van abban
Oly korban, a midőn forrongnak az elmék,
Egyik új gondolat a más gondolatnak
Szedi ki alapját, ássa meg a vermét?
— — — Forrongott a világ, változott az ég is,
Merész lelkek néztek Isten trónja felé,
Servét munkáiban új templomot épít,
S azt az egyedüli Istenről nevezé.

Egyeztetni a két új vallás tanait
Buzgólkodó hívek gyültek aztán össze,
S még se lett egy akol, mert az igazságot
Mindenik a maga hitéhez kötötte.
S még azok is, a kik egy oltárnál álltak,
Gondolataikban nem voltak mind egyek.
— Az eszmék harczosi merészek és bátrak
S új alkotásoknak alapjához kezdnek.

Dávid Ferencziünk volt az egyik legnagyobb
Ki az eszmék harczán elébb-elébb haladt,
Szent törekvése volt, hogy odáig érjen,
A hol nem inog a talaj lába alatt.
Ő, az erős, kinek szava messze hangzott,
Buzgó áldozatra másik oltárt épít,
Erdély bércze adott szavára visszhangot,
Lelkesülés tüze fogta el a népit.

Midőn az egy Isten hitéről tanita,
Bizonyágom az ég, nem útat cseréle.
Fönn látott egy tiszta, szép fényű csillagot,
Útjaiban egyre csak tartott — feléje.
Nem is lehet oda oly könnyen elérni,
A viaskodó ész lassan-lassan ereszt,
De a hős meg nem áll — ha az út felényi —
Készüljön számára bár egy *újabb* kereszt.

Igy tett Dávid Ferencz s aztán hogy elére
A forráshoz, melyet szomjuhozott lelke,
Itta, egyre itta életadó vizét,
S szebbnek tetszett néki a nap nyugta s kelte
Elégülten kelt fel, elégülten feküdt,
Mint a kinek rendben van az ő szénája,
Nem olvasott már a szent írásból *betűt*,
Egy az Isten, ez volt neki erős vára.

II. A munka diadala.

Egy az Isten, egy a fenséges magasba,
Egy Istenben bizzék csak a hívó lélek,
Se fönn, se itt alatt nincsen neki *mása*,
Nála nélkül a szív s a lélek szegényebb.
Csak az ő trónjának zsámolyához járjunk,
Buzgó imádságban térdeinkre esve,
Az életnek örök vizére találunk,
Ha oda néz szemünk a magas egekre.

Ezt mondotta Dávid, alig többet ennél,
Szavaira mégis támadt zajos lárma,
Kik hívék, hogy igaz szőlőben munkálnak,
Csak szórták a szitkot, szidalmat reája.
Elnevezték — ej, de tán el sem is mondom —
Nem tanítalak meg annyi pogány szóra,
Könnyü kimondani — s ők nem mérték fonton ---
— Sokaknak van hibás óramutatója.

Az volt, az a hibás! Annyi évszáz telt el,
Mióta a Krisztus megtanított egyre :
»Ha valaki kővel hajítana feléd
Ne végy, atyámha, követ a kezedbe.«
Hanem ők rádobták az ártatlanra is
Krisztus után több mint másfélezer múlva,
Kit Istennek hittek, az hiába tanít :
»Társaiddal a jót kezd minden nap újra!«

Ámde a ki elszánt, nem hazudik össze
Mikor ellenségi bántják a portáját,
Sőt talán akkor lesz nagyobb még egy fővel,
Haragos lelkének kibontja a szárnyát,
Nem boszuért liheg, akkor nagy se volna,
Ezt a *hősi erényt* csak névről ismeri,
Hanem még csak akkor nyitja ajkát szóra,
Akkor van beszéde igazsággal teli.

Miket mondott Dávid hitéről, Istenről? . . .
Nyájas olvasóim nem tukmálom rátok,
Történet könyvében beszélnek a sorok
Mindezekről, ti csak híven olvassátok.
Csapat ellenséggel kész volt egymagában
Elszántan és bátran szállani a síkra,
Erdély történetén már kevés hiány van,
Az üres lapokat teles-teli írta.

Hanem egyet mégis híven elbeszélék,
Hogy megláthassátok, mily igazat szólott:
»A hitet senkire ne kényszerítsétek,
A vallás tanai mind isteni dolgok.
Vétek elveszteni hitéért az embert,
A melyben mennyei üdvösségét várja,
Fogjatok a kézbe egy szelidebb fegyvert
S annak erejénél sujtsatok le rája.

Ez a fegyver legyen a tiszta igazság,
Szitkozódás helyett szelíd szóra váltva,
Hátha a »tévelygők« könnyebben megtérnek,
Sűrű homály után a tiszta fényt látva.
De ha igazságtok csak is olyan leszen,
Mint a pehely, melyet gyenge szellő elfú,
Változás történjék akkor hiteteken,
Jöjjetek mihozzánk — ne legyen más alku? . . .

S a hitnek mezején ellenséges felek
Tanulságos páros viadalra keltek,
Ki leszen erősebb? lesték, várva-várták
Az igazság után hön sóvárgó lelkek.
A király először Gyulafehérvárra,
Majd Tordára tette át a hitvitákat,
Manapság a falak el vannak már zárva,
Oly mozgalmas időt többé nem is látnak.

Az előbbi helyen kétszer is volt zsinat,
Az utolsó folyt a király szeme előtt,
Dávid Ferencz szava legyőzött sok kételyt
S állhatatossá tett igen sok kétkedőt.
Midőn azt mondotta: »Egy Isten az égbe!«,
Hogy ne mondhassák azt: nem igazat szólott,
Akkor a bibliát vevé a kezébe
S abból bizonyítá meg aztán, mit mondott.

Hogy ki lett a győztes, hát miért is mondjam,
Egy *bevett vallással* több lett, jól tudjátok,
Durva üldözőnek hiába szólt szája,
Nem lendített ügyén semmit sem az *átok*.
Szélvészes időben, háborgó tengeren
Remény, csüggedés közt indult meg a sajka,
De a ki ott fõnn van, a kinek nevében
Kezdé meg az útat, segített is rajta.

Mit tett Dávid Ferencz, hogy eredményt ért el,
Kicsiny seregéért mit tett azután is?
Megfelelne reá, hogyha elsorolnám,
Ma is számottevõ hittani munkáit.
Hiába tenném ezt, nem látnátok ebbõl
Mély meggyõződését, lelke szárnyalását,
S milyen égi szikra hevitette belõl?
. . . Szólhatnának azok, kik hallották, látták.

Dolgozott, dolgozott éjet nappá téve,
Örökös munkában telt csak az õ kedve,
Reá is tekintett olykor ellenére,
Minden érvelését szerteszéjjel szedve.
Édes hazánk nyelvén a mint ajka szóla,
Sokan meg is bánták, hogy vele kikezdték,
Mélius lenne csak a megmondhatója,
Dávid gyõzelmének, s hogy melyik fél vesztett?

Legnagyobb munkája, mely hazai nyelven
Az egység hitét mély, nagy hatással védte:
»A hamis és az egy, az igaz Istenrõl,«
A ki megvigasztal, ha szenvedünk érte.
Alig szünt egy kissé ennek a hatása,
Sorba-rendbe csak jött nyomába a másik,
Szólhatott, a ki a nagy eredményt látta:
»Nem sok idõ van már hajnalhasadásig!«

Hát aztán a mikor Gyulafehérvárról
Haza tért békében kincses Kolozsvárra,
S az a kicsiny sereg a vár fala között
A győzelmi babért tüzte homlokára! . . .
Miként a folyó méz indult meg beszéde,
Összeolvadt abban a köszönet s hála,
Sokaknak, sokaknak köny szökött szemébe
S a győztes vezér is könnyes szemmel álla.

Azután felállott egy nagy kerek kőre,
Hogy mindenki lássa, hogy mindenki hallja.
Fellegekbe szálló pacsirta sem gyujtott
Az erős Istenről még édesebb dalra.
Fenn a kerek kövön ő magasan állott,
S mégis oda simult nagy, kicsiny szívéhez,
Talán kételkedés se fért a szavához,
Hogy mindenki vele lelkesül és érez.

Ő nem szitkozódott, átkot se is mondott,
Nem is azt kereste, hol sebezen, vágjon,
Hanem kinek szívét keserűség érte,
Hittel gyógyította, hogy többé ne fájjon.
A gondolatait kísérte az égig,
Az emberek közzé azután leszállott
Igy kötötte össze kezdettel a végét —
Sötét földünkkel a fényes mennyországot.

— Ej, a lelkesülés megszedít elragad,
A szónok mesterét a sokaság várja
És a hogy elhangzik az utolsó ige,
Száz meg száz kar nyúlik, hogy kapja fel vállra.
Az ősz Heltainak izmosul a karja,
Pedig úgy hallottam, hogy gyenge volt elébb,
Én nem tudom, majd más feleljen meg arra:
Szive tette olyan erőssé a kezét? . . .

Az volt a diadal: Ujjongva vitték be
Dávid Ferenczet a piaczi templomba,
S az egész Kolozsvár kicsinye és nagyja
Egy Isten hitére által is tért nyomba.
... Ma e kő ereklye, őrzik az utódok,
Őrizzék is meg a múlt emléke képpen,
Telnek órák, idők, emlékezzünk rólok,
Osztozzunk a múltak szent örökségében.

III. Hü mind halálig.

Elmondottam előbb, hogy terjedett hitünk
Hargita hegyétől a szőke Tiszáig,
Azt is elbeszéltem, unitárius lett
Egész udvarával maga a király is.
Tudom gondoltátok a fő püspöki szék
Dávid Ferencz mellett nem szállhatott másra,
Hanem reá, a kit oda is elkisért
Mélyen érző szive, alapos tudása.

Új, hivatalában alkotott, teremtett,
Épen mint azelőtt, épen úgy mint régen,
Bármily magas polczon — ezt tartotta mindég —
Érény a munkásság, a tunyaság szégyen.
Biztatta a gyengét, a félénket, gyávát,
Azoknak szükségök volt biztató szóra,
Ószlatta a népnek a tudatlanságát,
Szólott: »ÉbredjeteK, ütött már az óra!«

Hanem aztán egyszer csak szomoru hirt hall,
Melynél szomorubbát nem hallhatott volna:
János Zsigmond meghalt, a jó király immár
A mélységes sirnak leszen a lakója.
Mintha sújtó villám vágott volna közbe,
Megrebbent a csapat, mi lesz immár véle,
Látta, miként omlik reményvára össze,
Miként kerül majd az ellenfél kezére.

Nem éltét féltette, hiszen az nem drága
Azoknak, a kiknek helyén van a szívök;
Hanem a *lobogót*. Ej, sokan tudták azt,
Hogy ellenségeik rosszabbak, mint hirök.
. . . Így kell-e eltűnni, így kell füstbe menni
Annyi édes tervnek, annyi szép reménynek,
S ne is maradjon meg semmi vigasz, semmi? . . .
— Nem egyébért, hát e kérdésektől félnek.

Első csapás képpen erős békot raktak
Hogy fel ne is tünjék — előbb a sajtóra.
Ez annyit jelent, hogy a mit parancsolnak
Mindenki azt mondja, mindenki azt szólja.
Ha olyat írna be, mi nem tetszik másnak,
Kérlelhetetlenül kitörölik onnan,
A bemázolt lapot visszaadják másnap,
Vagy a másik *évben*, hogy írja le jobban.

Az egységshivőket érte más csapás is,
A mi sajátjuk volt, elvették a nyomdát
Talán azt gondolták, sok is a baj véle,
Helyettök a munkát majd ők — ki is nyomják.
. . . Aztán összegyültek, összesúgnak-búgnak,
Meghányják a dolgot, gonosz tervet főznek,
Csak az küzd, fut, fárad, kit majd *elárulnak*,
Kerekét kötve meg az újult időnek.

»Hajrá, mind utána felhúzott sárkánnyal «
Szólnak a vadászok, üldözve a vadat,
S a csapat megindul sorokba beosztva,
Még a föld is döng a nehéz léptek alatt.
Egyik megkerüli, hogy szembe találja,
Másik oldalt veszi az útját feléje,
Csak a céljok egy: a nemes vad halála,
Vérszomjas lelkeknek ez édes reménye.

Kissé más formában ilyen volt bukása.
Dávid Ferencziünket vették így úzóbe,
Lett volna csak kisebb szive bátorsága,
A sor elejéről rég ki lett voln' dőlve.
Ez üldözéseknek az volt eredménye :
Dávid Ferencz mellett a sorok ritkultak,
Az egyik elesett, más elállott -- félre ;
Ijedtében sok eltéveszté az útat.

Olyan is volt elég, a kinek a hitnél
Egyéb is kellett még : az udvarnak fénye,
Láthatta, hogy oda hogy csinálnak útat,
Hacsak nem ült sötét hályog a szemére.
Ilyen volt Blandrata, ki Dávid Ferenczcel
Fogadott a hitben minden közösséget,
Addig más volt, míg a remény nem veszett el,
Hanem most beállott ádáz ellenségnek.

Fokozott erővel indult meg a hajsza
A legerősebbik, Dávid Ferencz ellen,
Ha szünt az üldözés: »Rajta, újra rajta!«
S csak úgy bomlott egyre nyomába az ellen.
Socini, Blandrata, a kik tőle épen
Bizalmat csikartak a barátság révén,
Elhagyták, megcsalták, *eszközökké* lettek
Megbuktatására, öncéeljoknak élvén.

Azután . . . azután fogságra hurczolták,
S hitéért felette mindjárt törvényt láttak.
Hej, kincses Kolozsvár épen kellett ekkor
Nyugalmas lakhelyül a jézsuitáknak.
Betegen vitték el, meg sem is sajnálták,
Árva gyermekei siratták — hiába!
Elgyöngült testével — így írják, kik látták —
Oda került aztán a dévai várba

Utolsó óráin börtöne falára
Vagy tán a szivekbe, e szavakat véste:
» *A szent igazságon nem veszen diadalt
Pápák kardja, kereszt, se a halál képe!* «
E szavakat mondva, lelkét kilehelte,
Megszűnt számára e súlyos földi élet,
S kiért meghalt, kinek életét szentelte
— Megtért egyedüli, igaz Istenéhez.

Nehéz felhők szállnak a dévai várra,
Fölötte borognak, el se mennek onnan . . .
Képzeldő lelkünk álmodja csak tán ezt,
A midőn elborul csendes fájdalomban? . . .
. . . Hej, ti Báthoryak, hej, ti gonosz bírák,
Most beszéljétek ki, el se tagadjátok:
A csillagos égből a jóságos Isten
Haragos kedvében sujtott-e le rátok? . . .!)

Egy péld. ára 10 kr. 100 pld. 6 frt. 200 pld. 10 frt. 300 pld. 12 frt. Meg-
rendelhető Boros György D. F. egyleti titkárnál. Kolozsvárt rózsza utca 2 sz.

) Dávid Ferencz vértanúságának okozói közül Socini üldözödtetve halt el, Blándratát unokaöccse fojtotta meg, Kendi Sándor vérpadon végezte életét. A Báthoryak nemzetsége is nemsokára kivészett, B. Kristóf családjának utolsó sarja az a féleszü Zsigmond volt, a ki jezsuitáival tönkre tette úgy önmagát, mint országa jóllétét is.